

Utlåtande

11.3.2024

VN/3796/2023
VN/3796/2023-VNK-19

Statsrådets kanslis utlåtande: Ålandsarbetsgruppens betänkande och förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland

Inledning

Justitieministeriet har begärt utlåtande av statsrådets kansli om Ålandsarbetsgruppens betänkande och förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland senast den 11 mars 2024. Betänkandet gäller de ändringar i självstyrelselagen som föreslås till följd av förvaltningsreformer i riket och landskapet Åland. Inrättandet av välfärdsområdena har vissa konsekvenser med tanke på självstyrelselagen när det gäller bekämpningen av smittsamma sjukdomar. Dessutom saknar hälso- och sjukvårdsmyndigheterna i landskapet Åland en tydlig rättslig grund för åtgärder i vissa andra frågor. I betänkandet föreslås också att självstyrelselagens bestämmelse om att landskapet ska höras i fråga om lagförslag som har särskild betydelse för landskapet ska kompletteras bland annat med bestämmelser om samråd i samband med lagberedning. Betänkandet innehåller ett förslag till en regeringsproposition med förslag till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland.

Enligt Ålandsarbetsgruppens betänkande är bestämmelserna om hörande av Ålands landskapsregering i 28 § 2 mom. och 33 § i självstyrelselagen för Åland inte tidsenliga. Lagens 28 § 2 mom. gäller hörande av landskapet i fråga om lagar som har särskild betydelse för landskapet och 33 § inhämtande av landskapsregeringens utlåtande om föreskrifter som uteslutande gäller landskapet eller som annars har särskild betydelse för landskapet. I betänkandet föreslås det att bestämmelsen om hörande i 28 § 2 mom. i lagen ska upphävas och ersättas med en ny 28 a § i vilken också beaktas behovet av att säkerställa informationsutbytet mellan parterna och vid behov ordna samråd under lagberedningen. Enligt förslaget ska den nya bestämmelsen tillämpas på lagförslag och förordningsförslag som gäller landskapet eller som har särskild betydelse för landskapet.

Statsrådets kansli yttrar sig om betänkandet och propositionsutkastet endast till den del de gäller interaktionen mellan statsrådet och landskapsregeringen i samband med lagberedning.

Hörande och samråd i beredningen av lagstiftning

Statsrådets kansli betonar vikten av en god interaktion mellan statsrådet och landskapsregeringen vid lagberedning. I regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering (SRM 1/2023 rd) ingår flera skrivningar om både Ålandsärenden och lagberedning. Den föreslagna nya bestämmelsen stöder eller har samband med dessa föresatser. I skrivningarna anges det att självstyrelsen ska utvecklas och värnas om och att arbetet med reformen av Ålands självstyrelse fortsätter. Dessutom ska praxis för behandlingen av Ålandsfrågor förenhetligas och utvecklas, fungerande kontakter på svenska garanteras, tillräckliga resurser för översättningsarbete säkerställas liksom även att landskapsregeringen i enlighet med självstyrelselagen alltid ska höras i frågor och lagmotioner som påverkar Åland. I regeringsprogrammet förbinder man sig också till att fortsätta genomförandet av Ålandsstrategin. I regeringsprogrammet konstateras dessutom att regeringen ser till att lagberedningen är effektiv och håller hög kvalitet för att trygga såväl samhällsstyrningen som människors och företags rättssäkerhet. Under valperioden utvecklas organiseringen och ledningen av ministeriernas lagberedning samt samarbetet mellan ministerierna kring lagberedningen.

Regeringsprogrammet innehåller dessutom andra målsättningar som är relevanta med tanke på utvecklandet av lagberedningen.

Förslaget om växelverkan enligt den nya 28 a § i självstyrelselagen främjar en smidig lagberedning och att eventuella tolkningsproblem kan identifieras och lösas med framförhållning. Bestämmelsen avspeglar den vedertagna tolkningen av självstyrelselagen och andan i Ålandsstrategin. Den bidrar till att stärka praxis för god lagberedning i överensstämmelse med de rekommendationer som anges i justitieministeriets lagberedningsanvisningar (i synnerhet handboken för lagberedare "Lainkirjoittajan opas", anvisningen om Ålands ställning i lagberedningen och i EU-ärenden samt anvisningen om konsekvensbedömning vid lagberedning). Samtidigt bemöter bestämmelsen vissa iakttagelser och farhågor som landskapsregeringen, justitiekanslern, justitieombudsmannen och riksdagens grundlagsutskott har framfört. Som grundlagsutskottet har konstaterat är det inte ändamålsenligt att lagtekniska frågor som gäller Åland tas upp först när lagförslagen behandlas i riksdagen (GrUU 18/2022 rd). Ett öppet och förutseende förfarande i förhållande till Ålands landskapsregering stöder också det nationella genomförandet av EU-rättsliga förpliktelser. I synnerhet tidsfristerna för genomförandet av EU-direktiv orsakar tidspress.

Statsrådets kansli fäster uppmärksamhet vid begreppet "lagförslag som har särskild betydelse för landskapet". Begreppet är etablerat, men inte noggrant avgränsat. Enligt motiveringen till propositionsutkastet skulle tröskeln för hörande och samråd enligt 28 a § i självstyrelselagen vara förhållandevis hög. En öppen och förutseende dialog är nödvändig också för att det ibland kan vara svårt att identifiera vilka bestämmelser som visar sig vara relevanta för Åland och hurdana konsekvenser förslagen kan ha för landskapet. I Ålandsstrategin ges nyttiga exempel på lagförslag som är av särskild betydelse för landskapet. Det är värt att överväga att ta in sådana exempel även i regeringspropositionen.

Den nya bestämmelsen beskriver god praxis för lagberedning. Det att bestämmelsen uttryckligen tas in i självstyrelselagen kan öka behovet av översättnings- och språktjänster, vilket i sin tur kan ha ekonomiska konsekvenser.

I propositionsutkastet konstateras det att formaliseringen av det samarbete och samråd som avses i den föreslagna 28 a § i självstyrelselagen förutsätter att resurserna för lagberedning, tidsplanerna och kunskaperna i svenska vid ministerierna är tillräckliga. Vilken form av samarbete som lämpar sig bäst i varje enskilt fall beror på situationen. Samarbetsformerna kan i praktiken också påverka behovet av översättning. Det är viktigt att det görs satsningar på tjänstemännens kunskaper om Ålandsfrågor liksom även på att upprätthålla och utveckla tjänstemännens kunskaper i svenska. Statsrådets kansli organiserar och samordnar språkutbildning och annan utbildning för hela statsrådets personal. Justitieministeriet och statsrådets kansli ordnar tillsammans utbildningar om självstyrelselagen och om hur Ålands ställning ska beaktas i lagberedningen för tjänstemän vid ministerierna. Dessutom betjänar statsrådets kansli alla ministerier med översättning till svenska av författningar, aktualitetskommunikation och andra handlingar som behövs i statsrådet.

Statsrådets kansli anser att principen om att förfarandet enligt 28 a § i självstyrelselagen ska vara dubbelriktat är viktig. Det är väsentligt att landskapsregeringen, då den bereder lagstiftning som är särskilt viktig för riket, informerar det ansvariga ministeriet om detta och vid behov inleder samråd. Landskapsregeringen kan också begära utlåtande av ministerierna om förslag till landskapslagar. Avsikten att denna princip tas in i lagen understöds.

Avslutningsvis fäster statsrådets kansli uppmärksamhet vid förhållandet mellan den föreslagna 28 a § och 33 § i självstyrelselagen. I den finska 33 § används begreppet "sädös" (i den svenska förlagan "föreskrift") och i den föreslagna 28 a § används begreppen lagförslag och förordningsförslag. Lagens 33 § avses inte bli ändrad.

Timo Lankinen

understatssekreterare

Heidi Kaila

lagstiftningsråd

Sändlista Justitieministeriet

För kännedom Janina Groop-Bondestam, justitieministeriet, avdelningen för demokrati och offentlig rätt,
enheten för självstyrelse och jämlikhet
Kristel Englund, justitieministeriet, avdelningen för demokrati och offentlig rätt, enheten för
självstyrelse och jämlikhet